

Ana Ristović

NAPIŠI PISMO

Jedan moj prijatelj, inače veliki ljubitelj Nabokova, svega što je rusko, ali i nepovnljive Marlen Ditrih i njenog dubokog, karakternog glasa, izrekao je jednom prilikom nešto veoma važno, što mu, za potrebe ovog teksta, kradem. Osnovna ideja je, naime njegova. Bilo je to pre nekoliko godina, i, parafraziram li Josifa Brodskog, planeta je tada bila lakša za oko dve milijarde duša, ali i za skoro isto toliko kompjutera. Oduševljena ulaskom interneta u svoj dom, pohvalila sam mu se kako dnevno pošaljem i do desetak e-mailova. Rekoh mu, sada će pisma između mene i mojih poznanika širom sveta, putovati skoro svakodnevno, brzinom svetlosti. Spajaće nas virtuelni svet, i jedino što će nam verovatno nedostajati biće ekrani pomoću kojih bismo mogli da vidimo jedni druge, dok se dopisujemo. Čak ću, možda, pisati pisma i mnogo češće nego što to inače činim, jer kompjuterska tastatura podstiče nas skribomaniju.

„Da,” rekao je prijatelj, pomalo zabrinuto, „ali pisma koja budeš slala neće sadržati vreme.” I način na koji je to izgovorio bio je sličan onome, kao kada osobi, koja odlazi nekuda daleko, poželimo srećan put, upozorivši je na to da će nam odlazak doneti obilje nečeg novog i inspirativnog, ali i da ima važnih stvari koje nećemo moći da ponese sa sobom, koliko god da je naš kofer veliki i izdržljiv. *Ich habe noch einen Koffer in Berlin...*

*

Pisati danas pismo na „klasičan” način, odlučivši se za olovku i papir kao za jedine saučesnike u tom, donekle mističnom činu, isto je kao i odlučiti se da u sasvim udaljeni deo grada gde živi neko kome idete u posetu, odete peške, ignorišući sva prevozna sredstva. Sat ili dva vam je potrebno da prevalite kilometre do svog odredišta, cipele počinju da žuljaju, flastere ste zaboravili kod kuće; nakon trećeg ili četvrtog kilometra kolena počinju pomalo da vam podrhtavaju; trbušni mišići se napinju pokušavajući da održe telo u stoičkoj vertikali jer iznad vas nema ničeg drugog osim neba, i pod vama nema ničeg drugog osim užarenog, mokrog, neravnog ili tek obnovljenog asfalta. U ruci verovatno držite tašnu ili torbu; ali gle, kako odmiču kilometri, tako, nesvesno, sve čvršće stežete kaiš na kome visi prebačena preko vašeg ramena: kao da pokušavate da samome sebi obezbedite neku, makar iluzornu sigurnost u nesigurnosti prostora koji se pruža pred vama i onog, koji je već daleko iza vas. Na pola puta već pomišljate – bolje da sam krenuo autobusom, pozvao taksi, upalio kola... na kraju krajeva, pola dana ili ceo dan potrošićete na odlazak u posetu u kojoj se nećete zadržati duže od dva ili tri sata; ali ne, vi čak niste izabrali ovaj način ni zbog same šetnje i potrebe za rekreacijom, već zbog nečega sasvim drugog.

Pre svega, zbog svega onoga što se dešava i što raste u međuvremenu, oko vas i u vama, onoga što uspeva da ulovi vaše oko i da osete vaši izlizani donovi. Naime, odlazak u posetu, onako kako to doživljavate vi, jedan od poslednjih na ovoj planeti, ne obuhvata samo odredište svog cilja već i sadržajnost vremena koje protiče putanjom koja vodi ka njemu. Neko vas je proglasio nerazumnim, rekao vam da gubite vreme, jer vreme je, kako kažu, novac, ali vi dobro znate da plodovi vremena rastu i u onome što se naziva međuvreme. Važno je, pre svega, da ste krenuli i da su vaše oči širom otvorene. Put je, makar bio i kraći i manje sadržajan od tog, sličan onom koji prevaljuje starac u Lynchovom filmu „Strejtova priča“ odlazeći u posetu svom bratu. Konačni susret braće u poslednjoj sekvenci filma, na pravi način doživljavamo upravo zbog toga što je glavni junak, Strejt, sve vreme putovao beskrajnim prostranstvima Amerike, zbog toga što je film, zapravo, posvećen bogatstvu međuvremena.

Kada se vratite kući, možda ćete o onome što ste videli, o čemu ste hodajući razmišljali, napisati nekome pismo. Naravno, olovkom na papiru; i otišavši u poštu, službenicu nećete pitati koliko dugo će putovati do svog odredišta. Na kraju krajeva, ne šaljete telegram ili poslovni dopis, već sasvim obično pismo.

Pisma slata putem interneta dobijaju na vremenu, ali istovremeno i gube ono što upravo vreme može da pruži. Tačnije, uštedeći vreme koje je potrebno da stignu do onoga kome su poslata, ona obilato štede i na onome što ostaje sačuvano u procesu pisanja klasičnog pisma, koje šaljemo ubacujući koverat u najbliže sanduče ili ga poslavši sa obližnje pošte. I to je upravo vreme, koje se proteže između dve osobe koje se dopisuju i koje boji jedno pismo nijansama svega onoga što ostaje prećutano, a možda i u međuvremenu doživljeno.

*

Ne morate biti grafolog da biste tumačili značenje i podtekst nečijeg rukopisa, ali pismo pisano rukom nije tu samo da bi nam prenelo značenje nečijih misli, već i značenje slike. I svaka slika je drugačija. Od pisma se ponekad treba i udaljiti, kao na izložbi, ne bi li se slika jasnije videla. Postoje pisma, koja kada ih posmatrate držeći ih na dovoljnom rastojanju, podsećaju na rasuti pepeo. Pisana su tankom grafitnom olovkom, dobro zašiljenom, toliko sitnim slovima da ona okruglasta, poput *a* ili *o* skoro da i ne sadrže prazninu u svom središtu, već više podsećaju na međusobno povezane tačkice. Na mikroskopski vez čije oblike možemo odgonetnuti samo pod lupom. Pisala ih je neka filigranska, a možda i pomalo neodlučna duša, koja je za tu priliku upotrebila upravo olovku čije tragove je lahko izbrisati, kao da je htela da vam poruči – ovo što napisah, privremeno je, moglo je da bude i nešto sasvim drugo; ako ga ne izbrišeš ti, izbrišaće ga vreme. Ukoliko je isto pismo pisano još i na tankom pelir papiru, tu i tamo može se jasno videti ubod olovke, i slučajno nastala rupica kroz koju viri svetlost. Govori vam to pismo i o tome da ono i nije toliko važno, već da je važniji svet koji ćete otkrivati u njegovom prisustvu. Ili, da od njega možete napraviti i abažur za malu lampu na svom pisaćem stolu, jer lampica će svetleti, čak i kada bude ugašena.

Postoje i ona, sasvim drugačija pisma, koja su pisana hemijskom olovkom, snažnim pokretima ruke, toliko krupnim slovima da je pisanje samo nekoliko opširnih reče-

nica autor upotrebio čitavih pet–šest stranica. Na svakom listu papira vidljiv je otisak sadržine prethodnog lista, vidljivo i nevidljivo mastilo mešaju se poput slike i njenog negativa; i jasno vam je da autor pisma sasvim sigurno, iako to možda nije želeo, poseduje kopiju pisma koje vam je poslao, nastalu utiskivanjem nevidljivih slova u podlogu koja je bila podmetnuta pod papir: u stranice neke knjige, novina, kartonsku fasciklu ili svesku. Moguće i da se prava sadržina pisma, poruka koju vam posredno saopštava, nalazi u preplitanju tih slova, vidljivih i nevidljivih, zapisanih i oti-snutih, možda upravo na mestu gde se ukrstila nečija svakodnevnica i misli koje vam je želeo saopštiti. Da biste u potpunosti otključali jedno takvo pismo možda ćete morati da potražite i mesto njegovog otiska. I možda se pravo pismo skriva upravo u tom teško vidljivom tragu, svetlom negativu svoje slike.

Postoje i pisma, ona nenapisana, koja, kao što reče Ivan V. Lalić u jednoj pesmi, ipak traže odgovor. *Nepročitana, a naučena napamet u treznoj groznici iščekivanja.*

*

Pismo čini i vreme koje provodi putujući od jedne osobe do druge. Vreme osobe koja iščekuje pismo i vreme osobe koja je pismo napisala, prepliću se sa fragmentima i dodirima koje na poslatom pismu ostavlja međuvreme: spušteno u poštansko sandučće, pismo nekoliko sati dodiruju koverta u koje su zapakovani delići nečijih tuđih sudbina, ni boljih ni gorih, jer sve su jednake u svojoj osuđenosti na jezik. Zahuktali vozovi, tamni vagoni rezervisani za poštu koji uvek odišu nekom čudnom nesigurnošću i strepnjom, jer njima, verovatno, u mislima putuju i pošiljaoci i primaoci važnih poruka. Avioni u kojima svako pismo, čak i ono pisano nekom sasvim racionalnom rukom, uspeva da proдре kroz oblak. Autobusi, poštanska kola, hladovina poštanskih pregrada i fioka. Manikirani nokti službenica. Zadihanost užurbanih poštara, ili opuštenost onih koji su svratili u komšiluk na rakijicu i sada pisma stoje, ščućurena u velikoj izlizanoj crnoj torbi, stisnuta između njihovih trbuha i ruba stola na kome se gordo uspravlja jedna jedina čašica, u rano prepodne.

Vreme pisma koje ste poslali ili koje ćete dobiti nije samo vaše vreme. Ono je vreme svih onih i svega onoga što je njegovu kovertu, makar i ovlaš, dodirnulo. Za svega nekoliko dana, to je čitav jedan svet u malom, i nekoliko romana, balzakovske ambicije i širine. I ukoliko sa nestrpljenjem iščekujete upravo određeno pismo, to je i vreme osobe koja će vam ga poslati, njeni dani koje ste, u mislima proživeli, priželjkujući određenu sadržinu. U jednom trenutku njena ruka koja piše bila je i vaša, a da to niste ni primetili. Pokrili ste je dlanom, kao što se pokriva ruka deteta koje ispisuje prva slova.

*

„Kao što postoje kućni duhovi, duhovi šuma, polja, drumova i mora, sigurno postoje, zabilježeni ili ne, duhovi pisama, neka prozračna Arielova braća,“ zapisuje Darnijel Dragojević u svojoj knjizi eseja *Rasuti teret*. U tom slučaju, duhovi danas sve ređih papirnih pisama, postali su isuviše obimni za potrebe međuljudske komunikacije, narasli su od nagomilanog iskustva, i danas, levitiraju pomalo očajni, negde između zemlje i neba, pomešani sa oblacima, čekajući da ih neka strpljiva ruka pozove u svoje

prostore. Zamenili su ih mali, informisani i brzi duhovi koji ne podnose mnogo suvišnih reči, koji čak i reči znaju da krata, vođeni idejom da je pre svega bitno što pre preneti poruku, ali ne i način na koji se to čini. Neki od duhova su čak, zbog čiste uštede tuđeg vremena koje se provodi u čitanju, zamenili i same primaoce pisama, tako da, dopisujući se sa nekim putem e-maila, vi i ne znate da se ponekad dopisujete sa posrednikom, odnosno duhom.

Dešava se da u toku dopisivanja, ekran vašeg kompjutera naglo promeni boju, zaškri, ili se kompjuter jednostavno ugasi. Međutim, znajte, nije uvek reč o jednostavnom padu sistema. Došlo je do kratkog spoja dva duha pisama, jednog modernog, i jednog koga uporno nazivaju staromodnim, ali on nikako da na to pristane. Upozorava vas taj duh, otežao od silnog iskustva, na to da postoji i ono važno vreme, na koje ste zaboravili.

